

NOTATKI BOTANICZNE

Nowe stanowisko *Spiranthes spiralis* (Orchidaceae) w Beskidzie Sądeckim

Spiranthes spiralis (L.) Chevall. (kręczyńka jesienna) jest gatunkiem europejskim, o charakterze śródziemnomorsko-subatlantyckim (ZAJĄC & ZAJĄC 1997). Większość znanych stanowisk kręczyńki na terenie naszego kraju ma charakter historyczny. Po 1999 r. stwierdzono tylko kilka stanowisk tego gatunku – na Pogórzu Cieszyńskim w Cisownicy (FIEDOR & BERNACKI 2000) i w okolicach Lesznej (BECZAŁA & FIEDOR 2006), w dolinie Skawy koło Juszczyzna (BERNACKI i in. 2001), w Paśmie Jaworza (SZEWCZYK 2003) oraz w zachodniej części Beskidu Niskiego w okolicach Kamionki Wielkiej, Boguszy, Binczarowej i Nawojowej (BERNACKI i in. 2008).

Ze względu na znaczny ubytek stanowisk gatunek ten zaliczony został w polskiej „czerwonej księdze” do gatunków krytycznie zagrożonych (CR) (BERNACKI i in. 2001), natomiast według „czerwonej listy” jest gatunkiem wymierającym (E) (ZARZYCKI & SZELAĞ 2006). Ponadto podlega prawnej ochronie gatunkowej ze wskazaniem na konieczność ochrony czynnej.

Nowe stanowisko *Spiranthes spiralis* zostało odkryte w Paśmie Jaworzyny Krynickiej (Beskid Sądecki) w drugiej połowie sierpnia 2007 r., a w 2008 r. potwierdzone. Znajduje się ono w okolicach Piwnicznej. Zgodnie z numeracją kwadratów ATPOL jest to kwadrat **EG 35** (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). *S. spiralis* rośnie tu na koszonej łące, na wysokości około 600 m n.p.m., na stoku SE. Jest to obecnie najwyższe położone potwierdzone stanowisko tego storczyka w Polsce (BERNACKI i in. 2008). W dniu 17 sierpnia 2007 r. populacja liczyła około 40 kwitnących okazów, natomiast 12 sierpnia 2008 r. okazów kwitnących było w przybliżeniu 30.

Łąka, na której stwierdzono obecność kręczyńki jesiennej, jest corocznie koszoną łąką świeżą. Jej skład gatunkowy w okresie kwitnienia *Spiranthes spiralis* przedstawiał się następująco: *Daucus carota*, *Euphrasia rostkoviana*, *Fragaria vesca*, *Knautia arvensis*, *Leontodon hispidus*, *Leucanthemum vulgare*, *Linum catharticum*, *Lotus corniculatus*, *Origanum vulgare*, *Pimpinella saxifraga*, *Plantago lanceolata*, *Polygala vulgaris*, *Prunella vulgaris*, *Ranunculus acris*, *Taraxacum officinale*, *Trifolium pratense*, *Trisetum flavescens*.

Obecnie istnienie populacji kręczyńki jesiennej na opisywanym stanowisku nie jest bezpośrednio zagrożone. Jednakże zmiana sposobu użytkowania tego terenu, czyli zaniechanie koszenia, może w przyszłości negatywnie wpłynąć na kondycję populacji lub być jednoznaczna z likwidacją stanowiska.

Podziękowania. Serdecznie dziękuję Panu drowi Leszkowi Bernackiemu za cenne wskazówki w trakcie przygotowywania niniejszej publikacji.

Summary. A new locality of *Spiranthes spiralis* (Orchidaceae) in the Beskid Sądecki Mts. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. is a very rare (CR category) and protected orchid in Poland. In year 2007 a new locality of this species has been found in the environs of Piwniczna (Beskid Sądecki Mts, 600 m a.s.l.).

LITERATURA

- BECZAŁA T. & FIEDOR M. 2006. Nowe stanowiska rzadkich przedstawicieli storczykowatych (*Orchidaceae*) na Pogórzu Cieszyńskim. – *Fragm. Flor. Geobot. Polonica* **13**(2): 253–259.
- BERNACKI L., BARTOSZEK W. & FIEDOR M. 2001. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. – kręczyńka jesienna – W: R. KAŻMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 540–542. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- BERNACKI L., BARTOSZEK W., FIEDOR M. & TYC A. 2008. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. Kręczyńka jesienna – W: Z. MIREK & H. PIĘKOŚ-MIRKOWA (red.), Czerwona księga Karpat polskich. Rośliny naczyniowe, s. 494–496. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- FIEDOR M. & BERNACKI L. 2000. Materiały do atlasu rozmieszczenia oraz stanu zasobów roślin chronionych i zagrożonych rejonu górnośląskiego – PRESS. Część 6. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. (*Orchidaceae*) w województwie śląskim i na terenach sąsiednich. – *Acta Biol. Sil.* **35**(52): 177–190.
- ZARZYCKI K. & SZELAĞ Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELAĞ (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 99. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- SZEWczyk M. 2003. Interesujące stanowisko kręczyńki jesiennej *Spiranthes spiralis* w Paśmie Jaworza (Beskid Wyspowy). – *Chrońmy Przyr. Ojcz.* **59**(3): 80–82.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 1997. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych chronionych w Polsce. s. iv + 100. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

ANNA TYC, *Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Kopernika 27, PL-31-501 Kraków, Polska; e-mail: anna.tyc@uj.edu.pl*

Przyjęto do druku: 12.01.2009 r.

Nowe stanowisko *Betula humilis* (Betulaceae) w okolicach Leśnej Podlaskiej (środkowo-wschodnia Polska)

Betula humilis Schrank (brzoza niska) to gatunek subkontynentalny, należący do elementu holarktycznego. W Polsce najliczniejsze stanowiska znajdują się w północnej i wschodniej części kraju (Pomorze Zachodnie, Pojezierze Mazurskie, Podlasie, Lubelszczyzna), gdzie przebiega południowo-zachodnia granica jej zwartego zasięgu (ZALUSKI i in. 2001).